



**Fundamentals  
of Nursing**

مروری بر اصول  
ایمنی بیمار

محمد اسمعیلی آبدر عضو  
هیئت علمی د.ع.پ. البرز

خرداد ۱۴۰۴

مشهد مقدس

# اهداف آموزشی و توانمندسازی

- هدف کلی: بحث و تبادل نظر در حیطه اصول ایمنی بیماران در بخش های اورژانس
- ایمنی یکی از نیازهای اساسی انسان.
- ابعاد مختلف تامین امنیت.
- تامین امنیت با تکیه بر فرهنگ ایمنی و ارتباطات موثر
- مروری بر اصول پیشگیرانه، نکات مراقبتی و ملاحظات درمانی



# ایمنی بیمار از دیدگاه جهانی

- سازمان جهانی بهداشت (WHO): ایمنی بیمار یک بحث جدی سلامت عمومی در جهان
- یک نگرانی اصلی و اساسی در سیستم ارائه مراقبت های بهداشتی
- ایمنی بیمار: مجموعه اقدامات و سیاست‌هایی است که به منظور اجتناب و پیشگیری از آسیب های ناشی از بیماری یا عوارض جانبی فرآیند مراقبتی درمانی انجام می شود.
- آمارها: در کشورهای توسعه یافته از هر ۱۰ بیمار، یک بیمار در زمان دریافت خدمات مراقبتی صدمه می بیند (۱۰ درصد). در کشورهای در حال توسعه این آمار بسیار بالاتر است (در ایران ۱۸ تا ۲۵ درصد).
- ۱۷ سپتامبر: روز جهانی ایمنی بیمار (World Patient Safety Day) است که توسط WHO نامگذاری شده تا توجه جهانی به اهمیت ایمنی بیمار و بهبود کیفیت مراقبت‌های بهداشتی جلب شود.



# تاکید بر فرهنگ ایمنی

• فرهنگ ایمنی بیمار: تلاش های هماهنگ افراد و سازمان ها در جهت بهبود فرآیند ایمنی بیمار شامل؛

✓ ارزیابی خطر

✓ شناسایی و مدیریت خطرات مرتبط با بیمار

✓ گزارش و تحلیل حوادث

✓ ایجاد و افزایش ظرفیت یادگیری از حوادث

✓ اجرای راه حل هایی به منظور کمینه سازی خطر بروز مجدد آنها

"بیماران باید از آسیب های ناشی از سیستم مراقبت " ایمن بمانند.

هیچ وقت یک نفر مقصر نیست. حمایت کنیم تا گزارش کنند.



# عوامل خطر ساز و خطرات تهدید کننده ایمنی بیماران

- **بستری شدن** در بیمارستان (پروسیجرها، داروها، تداخلات دارویی و ...)
- **آلودگی و عفونت ها**
- **سقوط** (به ویژه خردسالان، کهنسالان، افراد گیج و غیر هوشیار): تکراری ترین سناریو برای سقوط افراد مسن در بیمارستان، سر خوردن و افتادن در راه دستشویی و حمام به خصوص در شب ها به دلیل: خواب آلودگی، کاهش هوشیاری، عدم دید مناسب، برخورد با موانع، مشکلات تعادلی و هایپوتانسیون وضعیتی است.
- **آتش سوزی**
- **سوختگی**
- **مسمومیت** (به خصوص دارویی)
- **خفگی** (به خصوص ناشی از اسپیراسیون)
- **برق گرفتگی** (به خصوص ناشی از دستگاه های فرسوده)
- **صدمات ناشی از اشعه (Radiation)**
- **تنش و استرس** (نا آشنایی با محیط اطراف، احساس غربت، ترس از پروسیجرها، دوری از افراد خانواده، آینده نامعلوم و ...)



# پیشگیری و رفع خطرات تهدید کننده ایمنی بیماران

اقدامات ایمنی برای حفظ سلامتی در هنگام آتش سوزی

**R**



**Rescue**

دور کردن افراد در معرض  
خطر از محل آتش سوزی

**A**



**Alarm**

به صدا در آوردن زنگ خطر  
تعماس یا نزدیکترین مرکز  
آتش نشانی

**C**



**ConFlin**

بستن تمامی در و پنجره های  
محل آتش سوزی

**E**



**Extinguish**

اقدام برای خاموش کردن  
حریق های کوچک و ترک محل  
آتش سوزی در صورت گسترش  
سطح حریق

☆ شما باید محل نصب تمامی کپسول های آتش نشانی موجود در محل کار خود را شناخته و با طرز کار آنها آشنا باشید تا در مواقع اضطراری بتوانید نسبت به اطفاء حریق های کوچک اقدام کنید

# پیشگیری و رفع خطرات تهدید کننده ایمنی بیماران



نوعی سیستم هشداردهنده‌ی الکترونیکی که با نصب روی پای  
مرددجو، در صورت بلندشدن یا پایین آمدن وی از تخت با کشیدن  
آزیر خطر پرسنل را آگاه می‌کند.



# تاکید بر حفظ و ارتقاء امنیت بیماران

- شناسایی صحیح بیماران و رفع نیاز آنها به خصوص بیماران پر خطر (سقوط، زخم فشاری، خودکشی، سوء تغذیه، چند دارویی یا پلی فارمسی، ترومبوز وریدی، تشنج)
- شناسایی داروها و تجویز اصولی داروها
- تاکید بر آموزش ایمنی بیمار برای تمام رده های خدماتی، مراقبتی و درمانی
- تحرک بیماران
- تغذیه بیماران
- خواب بیماران
- هیجانات و عواطف بیماران
- به طور کلی شناسایی نیازهای اساسی بیماران و سعی در پاسخگویی



# تاکید بر اجرای استانداردهای ابلاغی

- پذیرش بی قید و شرط همه بیماران اورژانسی
- تاکید بر ارزیابی اولیه، ثانویه و مداوم بیماران اورژانسی
- آموزش مستمر پرسنل با تاکید بر شناسایی و نظارت بر بیماران پرخطر
- بررسی نیازهای آموزشی و نظارت بر اجرای دستورالعمل‌های ایمنی
- اجرای کامل احتیاطات استاندارد پیشگیری و کنترل عفونت
- استفاده صحیح از تجهیزات حفاظت فردی در موارد لازم
- تاکید بر گزارش داوطلبانه خطا و شرکت در جلسات بررسی علل آن (بیشترین مانع برای گزارش‌دهی خطاها، ترس از تنبیه و سرزنش است).
- شناسایی و مدیریت عوامل خطر مهمترین اقدام برای حفظ ایمنی بیمار.
- تاکید بر استفاده از ابزارها (چک لیست، پرسش نامه، گایدلاین و ...)





# My Role?

- ✓ شناخت و آگاهی از نیازهای اساسی
- ✓ بررسی توانایی ها و محدودیت های فرد در رفع نیازهای خود
- ✓ برنامه ریزی جهت مراقبت مناسب و برگرداندن استقلال فرد برای تامین نیازهای اساسی خودش

هر چند در بخش های اورژانس، مهمترین نقش ما، شناسایی و رفع عوامل تهدید کننده حیات است. در کنار آن باید نیازهای اساسی افراد را شناسایی و مدیریت نماییم.



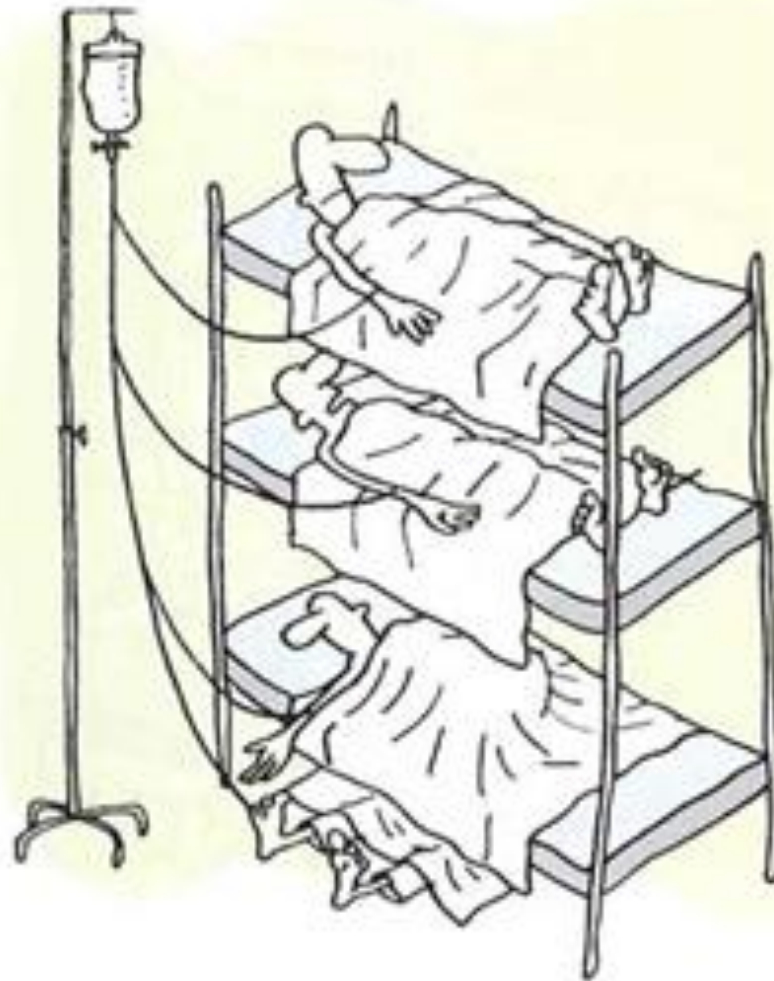
# اشاره به برخی از موانع و مشکلات

محل درمان جایی است که به مصدومان و بیماران کمک می‌کنند. البته این کمک به شرایط مالی و اقتصادی بیمار بستگی دارد.



آیا بیمارستان‌های مدرن پاسخگوی نیازهای عادلانه جامعه می‌باشند؟

یکی از مشکلات اکثر بیمارستان‌ها کمبود امکاناته. فوب بیمارستانه، هتل که نیست.



مالاته این مشکل، حضور همراهان  
بیمار رو هم اضافه کنید.



یکسری از بیمارستان‌ها هنوز با تجهیزات قدیمی کار می‌کنند.



البته مهم تجربه و کارآمدی پرسنل بیمارستانه  
که بیشتر به درد بیمار می‌خوره.

آقای دکتر می‌خواهی با  
ته تعلیمی تیزش کنم ؟ ...

تا هر کس به هوس نموده، بپر  
اینو بسز کویچه تیزش کن بیمار



ولی بیمارستان‌هایی هم هستند که با تکنولوژی‌های جدیدتر  
خیال بیمار رو راحت می‌کنن.



در بخش های اورژانس، مهمترین نقش ما،  
شناسایی و رفع عوامل تهدید کننده  
حیات است. در کنار آن و برای ارتقاء  
ایمنی افراد باید نیازهای اساسی را  
شناسایی و مدیریت نماییم.

# Human's Basic Needs

## HUMAN'S BASIC NEEDS

- انسان ها برای رسیدن به حد مطلوب سلامت و تندرستی نیازهایی دارند، که باید برطرف شوند.
- یک فرد سالم، فردی است که بتواند نیازهایش را برآورده کند.
- **نقص در** یک یا تعدادی از **نیازها**، خطری برای **تهدید** **سلامتی** و حتی **ایجاد بیماری** است.





هرم مازلو

نیازهای خود شکوفایی

**Self actualization Needs**

نیاز به عزت و احترام

**Esteem Needs**

عشق و وابستگی

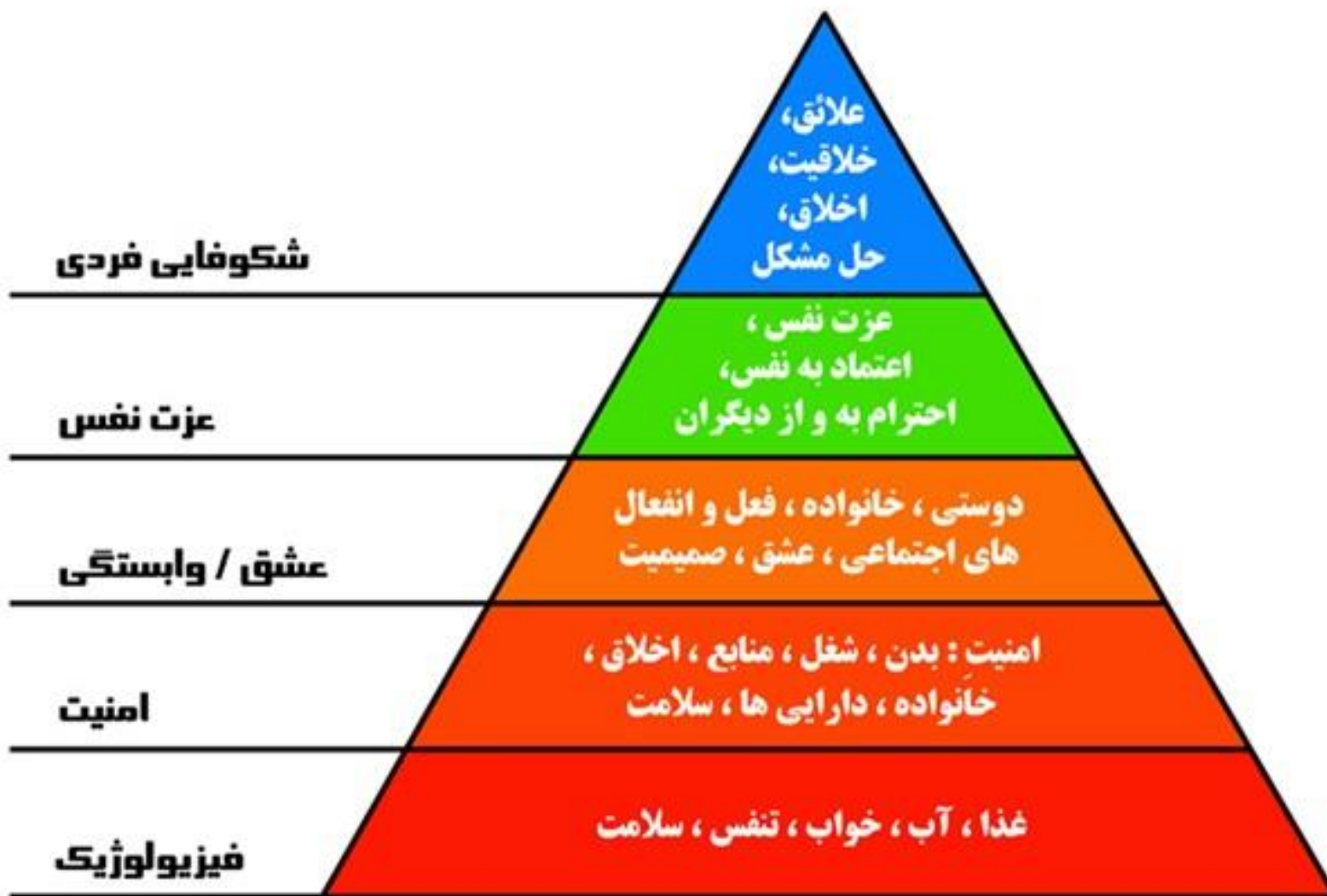
**Love & Belonging**

نیازهای ایمنی

**Safety Needs**

نیازهای فیزیولوژیک

**Physiological Needs**



ابتدا دستیابی به سطوح پایین، سپس تلاش جهت رفع نیازهای عالی تر

# Physiological Needs

- کلیه فرآیندهای فیزیولوژیکی بدن از جمله؛ آب، غذا، هوا، دفع (Elimination)، استراحت و خواب، تنظیم درجه حرارت، تسکین درد (Pain) را در بر می گیرد.
- این نیازها بر سایر نیازها مقدم هستند و باعث حفظ ثبات داخلی بدن یا هوموستاز (Hemostasis) می شوند.



# نیازهای ایمنی و امنیت (جسمی)

- ایمنی و آسایش جسمی (Physical Safety & Security):  
یعنی حمایت و پیشگیری از صدمات احتمالی محیط برای بیمار  
✓ باید خطرات واقعی و احتمالی تهدید کننده محیط زندگی فرد را  
شناسایی کنید و برنامه ریزی لازم برای جلوگیری از بروز آنها و  
یا مدیریت و دفع آنها را انجام دهید.
- مثال ۱: افرادی که در معرض بی حرکتی (Immobility) طولانی  
مدت هستند، ممکن دچار خطرانی مثل؛ شکنندگی و آسیب لایه  
های پوست، تحلیل عضلات (Atrophy)، جمع شدن مفاصل (Joint  
Contraction) و ... شوند.
- مثال ۲: استفاده از کانول های داخل وریدی یا سوندهای ادراری،  
بیماران را در معرض خطر عفونت های ثانویه قرار می دهد).

شناخت صحیح خطرات موجود و یا خطرات احتمالی و آرایه آموزش های صحیح  
به مددجو و خانواده او از وظایف مهم کادر درمانی به ویژه پرستاران است.



# اقدامات پرستاری در افزایش امنیت جسمی

✓ شستن دست ها و استفاده از روش های استریل (پیشگیری از عفونت)

✓ استفاده مناسب و اصولی تجهیزات مورد نیاز

✓ استفاده مناسب از نرده ها و حفاظ های اطراف تخت

✓ حفظ روشنایی کافی در محیط

✓ در دسترس بودن زنگ اخبار

✓ دادن داروها به طور آگاهانه و اصولی

✓ استفاده از مهارت های اصولی برای حرکت یا جابجایی بیماران

✓ آموزش به همکاران (کلیمه پرسنل) / آموزش به بیمار و خانواده او

➤ مثال ۱: آموزش همراهان بیمار برای پیشگیری از افتادن سالمندان و یا سقوط بیماران

➤ مثال ۲: برای تامین نیاز امنیت جسمی (**Physical Safety**) در بیماری که به مدت طولانی بی حرکت است و سوند ادراری و لاین داخل وریدی دارد، شما با کمک به تحرک بیمار، شستشوی دست ها و رعایت تکنیک استریل، تجویز اصولی دارو سعی در تامین امنیت او دارید.



# نیازهای ایمنی و امنیت (روحی و روانی)

- **ایمنی و آسایش روانی فرد (Emotional Safety & Security):** یعنی اطمینان و اعتماد فرد نسبت به توانایی و قابلیت های خود در مقابله با شرایط جدید و پیش بینی نشده، به علاوه تشخیص و **تامین انتظارات دیگران از وی و همچنین انتظارات وی از دیگران.**
- بررسی نیازهای مربوط به امنیت روانی **اغلب مشکل تر** بوده و **پرستار ممکن است با زبان ها، فرهنگ ها، عقاید و رفتارهای گوناگونی** روبرو شود.
- به عنوان مثال؛ **در صورت ابتلا به سرطان**، اشخاص ممکن دچار گوشه گیری، خشم و پرخاشگری شده و از شرکت در برنامه های درمانی سر باز زنند. یا برعکس به راحتی آن را قبول کرده و با اراده ای راسخ در سرکوب بیماری خود تلاش کنند.



# برخی از استرس های تهدید کننده امنیت روانی

- تغییر در نقش (از دست دادن شغل و منبع درآمد)
- تغییر در تصویر ذهنی از خود (قطع عضو و معلولیت)
- برخی تکنیک های تشخیصی و اعمال جراحی (آنژیوگرافی و پیوند عروق کرونر)
- اقدامات پرستاری در افزایش امنیت روانی:
  - ✓ آگاهی از ماهیت رفتارهای انسانی
  - ✓ شناخت مکانیسم های دفاعی موثر در برابر استرس ها
  - ✓ آموزش روش های صحیح مقابله با استرس ها به مددجو و خانواده او
  - ✓ نقش حمایتی پرستار جهت اعاده امنیت بیمار و جلوگیری از آسیب
  - ✓ دانستن این نکته که ایمنی و امنیت روحی با مسائل دیگری مثل رهایی از ترس، اضطراب و هراس در ارتباط است.

مثلا بیماری که به تازگی دچار قطع عضو شده و ترس و اضطراب دارد و می گوید؛  
نمی دانم چه اتفاقی قرار است بیفتد (Emotional Safety)، شما چه واکنشی  
دارید؟

شاید با دقت گوش کنید، آموزش دهید، منابع حمایتی مناسب پیدا و معرفی



# نیاز به عشق و تعلق داشتن

## Love & Belonging

- یک حس تعلق داشتن به گروه و مورد علاقه واقع شدن از سوی دیگران است.
- به رابطه فرد و جامعه با افراد خانواده، دوستان و سایرین بستگی دارد.
- عدم تامین آن باعث احساس تنهایی و گوشه گیری می شود. گاهی فرد دچار توقع و یا انتقاد بی جا می شود.
- در صورت بیماری و بستری شدن این افراد، برآورده کردن این نیازها، ابعاد پیچیده تری پیدا می کند. به علت محدودیت ساعات ملاقات و درگیری مددجو با انواع اقدامات تشخیصی و درمانی، **زمان و انرژی کمی برای برطرف کردن این نیاز در بیمارستان باقی می ماند.** همین موضوع اهمیت نقش پرستار در پر کردن این خلاء را نشان می دهد.
- **برآورده نشدن این نیاز** در مددجویان ممکن است به اشکال گوناگونی نمایان شود (بی تفاوتی نسبت به وضعیت ظاهری، رعایت نکردن بهداشت فردی، شکایت از مشکلات جسمی مثل سردرد و ناراحتی گوارشی، **تغییر در الگوی خواب و تغذیه، گوشه گیری و پرخاشگری و ...**).






بیمار عضوی از خانواده (عشق)



# اقدامات پرستاری در پاسخ به نیاز عشق و تعلق

- مشارکت دادن خانواده و دوستان در برنامه های مراقبتی بیمار
- پایه ریزی **ارتباط دوجانبه بین پرستار و بیمار** (توسط اجرای مراقبت، تشویق به برقراری ارتباط و احترام به قلمرو بیمار، صحبت کردن با بیمار و خانواده او).
- **ارجاع بیمار به گروه های حمایتی** خاص (مثلا ارجاع بیمار دچار سرطان به انجمن حمایت از بیماران سرطانی).



اگر با مددجو و یا بیمار احساس راحتی و رابطه صمیمانه پیدا کنید، او از مشکلات خانوادگی خودش هم به شما می گوید. پس صحبت با مددجو و خانواده، در نظر گرفتن ساعات ملاقات بیشتر، حمایت خانواده و دوستان در رفع این نیاز کمک کننده است.

# نیاز به اعتماد به نفس و استقلال

## Esteem Needs

- در واقع تمامی انسان ها **جهت موفقیت در ارتباطات** روزمره و اعمال خود **نیاز به اعتماد به نفس** دارند. چنین نیازی را می توان به صورت **احساس توانایی برای انجام کارها، احساس کفایت و شایستگی، احساس اطمینان و استقلال** تفسیر نمود.
- **همه مردم دوست دارند** که در اجتماع اطراف خود شناخته شده و **مورد پذیرش و تشویق دیگران** قرار گیرند.
- **در صورت برآورده شدن** هر دو نیاز فوق (**اعتماد به نفس و استقلال**)، شخص به خود اطمینان پیدا کرده و **احساس مفید بودن** می نماید و گرنه دچار احساس درماندگی و حقارت خواهد شد.
- همچنین **در برگیرنده احساسات فرد** از قبیل؛ ترس، خوشحالی، اندوه، تنهایی و **احساس وجود در مورد خود** است.



# نیاز به اعتماد به نفس و استقلال

## Esteem Needs

- برخی عوامل موثر بر اعتماد به نفس: تغییر در تصویر ذهنی (Changes in Body Image)، قطع عضو (Amputation)، برداشتن رحم (Hysterectomy)، یائسگی (Menopause)، رینوپلاستی، تغییر در نقش ها (Change in Roles) و مسئولیت ها (از دست دادن همسر، شغل، بیماری).
- عدم رفع این نیاز با علایم و رفتارهایی همچون؛ ناتوانی در تصمیم گیری، بیقراری، پرخاشگری، خواب آلودگی، احساس ناامیدی، اجتناب از شرکت در فعالیت ها و برقراری ارتباط، بدبینی و سوءظن نسبت به آینده شناسایی می شوند.



# نیاز به اعتماد به نفس و استقلال

## Esteem Needs



اقدامات پرستاری در ارتقاء اعتماد به نفس:  
✓ برقراری ارتباط مناسب بر پایه احترام و حفظ حرمت

✓ کمک به انطباق مددجو با وضعیت جدید (در صورت تغییر در نقش یا تصویر ذهنی)  
✓ استفاده از منابع موجود مثل؛ اعضای خانواده، سرویس های مددکاری و توانبخشی  
✓ پذیرش ارزش ها و عقاید مددجو



# ارتباط مناسب رمز موفقیت



# نیاز به خود شکوفایی

## Need for Self actualization

- تعالی نفس بالاترین نیاز انسانی در هرم مازلو محسوب می شود.
- نیاز به بالاترین حد رشد و تکامل بر اساس قدرت و توان پذیرش خود و دیگران همانطور که هستند.
- احترام گذاشتن به همه افراد
- احساس شادی و ابراز عواطف
- توانایی تشخیص دادن بین خوب و بد (برخورد واقع بینانه با اشتباهات و مشکلات)
- قدرت ایجاد یک راهکار برای حل مشکلات (خلاق بودن)
- داشتن انگیزه زندگی و دوست داشتن.



# نیاز به خود شکوفایی

## Need for Self actualization

- توانایی قبول و اجرای وظایف محوله و اعتماد به توانایی ها و اجرای تصمیمات خود
- لذت بردن از حسن انجام کارها
- عدم وابستگی کامل به نظرات دیگران درباره رفتار و وضعیت ظاهری خود
- استفاده از روش حل مسأله جهت برطرف کردن مشکلات و استرس ها
- برخورد واقع بینانه با اشتباهات و مشکلات
- قبول انتقادات و پیشنهادات سازنده دیگران
- دارا بودن قابلیت برقراری ارتباط با دیگران بعنوان شنونده یا گوینده
- لذت بردن از اوقات تنهایی و خلوت
- استقبال از دانش و تجارب جدید در زندگی
- داشتن قابلیت سازش با تغییرات ایجاد شده در خود و محیط اطراف



# نیاز به خود شکوفایی

## Need for Self actualization

- اصولاً انسان ها زمانی به این مرحله می رسند که بتوانند تعادلی بین نیازها، محیط اطراف و استرسورهای موجود در آن برقرار کنند.
- جهت دستیابی به نیاز تعالی نفس، پرستار باید روی قدرت و مسئولیت های خود توجه بیشتری داشته باشد.
- اقدامات پرستاری:
  - توجه به توانایی ها و امکانات موجود
  - جهت دهی اهداف و مراقبت ها به سوی ایجاد امیدواری صحیح در مددجو جهت رسیدن به حداکثر توانایی ها
  - تشویق مددجو برای تصمیم گیری صحیح
  - تقویت قوه آفرینش و ابتکار (بازی های فکری)
  - توجه به حریم شخصی و تامین خلوت مددجو



**Figure 17-1 • Satisfaction with work enhances a sense of well-being and contributes to wellness.**

رضایت از کار، با بالا بردن حس خوب بودن، به سلامتی کمک می کند.



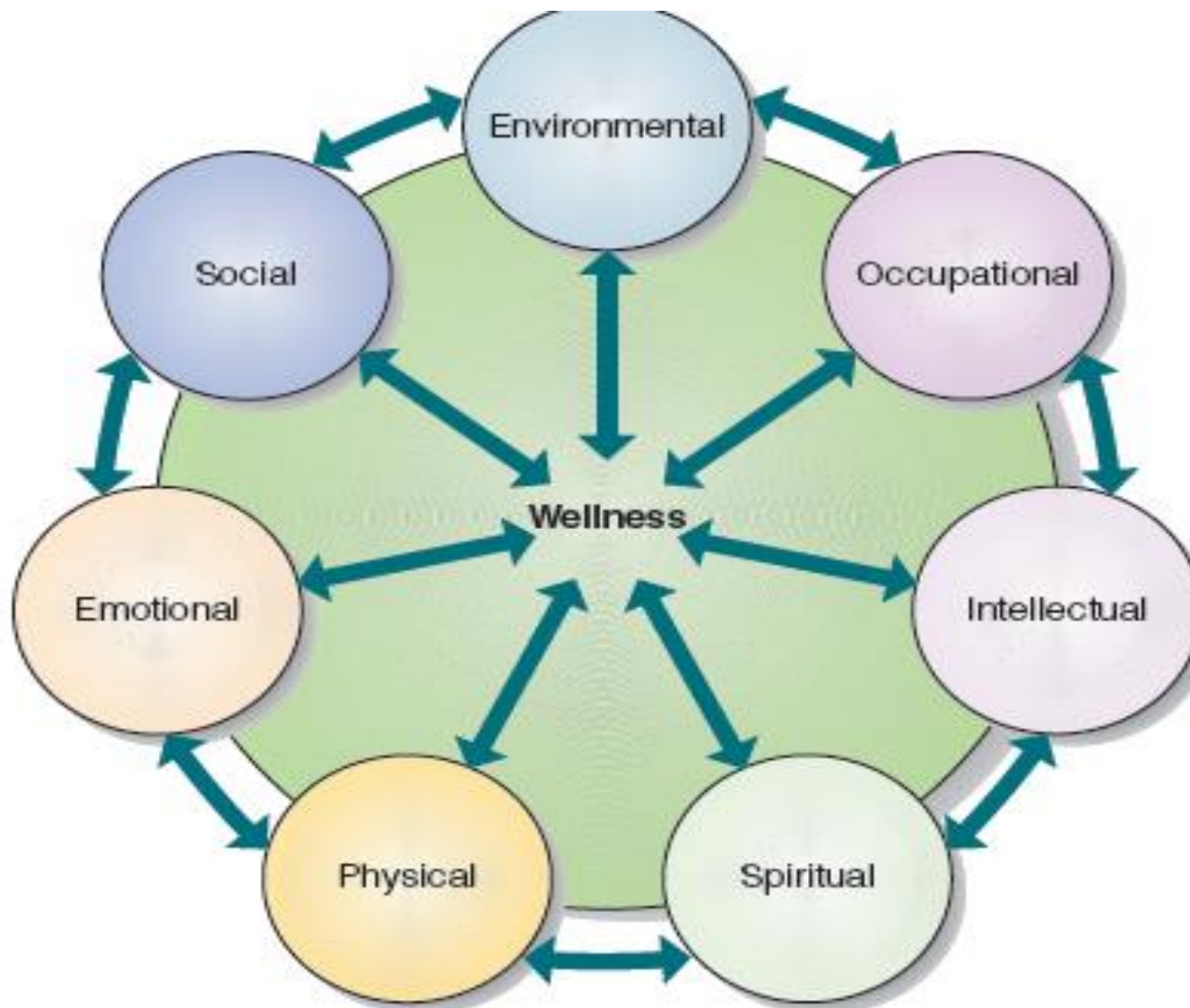
**Wellness Versus Illness?**

# احساس خوشی (Wellness)

❖ تندرستی و خوب بودن (Wellness): درک ذهنی از توانایی، هماهنگی و سیر زندگی است. یعنی توان کامل و پیوستگی در تمام جوانب سلامتی (جسمی، عاطفی، اجتماعی و معنوی).

- ✓ سلامت جسمی وقتی وجود دارد که تمام ارگان ها طبیعی عمل کنند.
- ✓ سلامت عاطفی یعنی احساس امنیت و توان مقابله موثر با استرسورهای زندگی.
- ✓ سلامت اجتماعی حاصل احساس پذیرفته شدن و مفید بودن است.
- ✓ سلامت معنوی یعنی اعتقاد به هدفمندی زندگی است.

- مجموع چهار مفهوم فوق **HOLISM** را می سازد. تغییر روی هر یک از مفاهیم فوق می تواند باعث تاثیر روی سایر اجزا شود.
- تندرستی ۷ مولفه دارد؛ سلامت فیزیکی، سلامت عاطفی (هیجانی)، سلامت اجتماعی، سلامت محیط زندگی، سلامت شغلی (حرفه ای)، سلامت هوشی (ذهنی)، سلامت معنوی
- درجات مختلفی دارد. در سطوح بالا، احساس رضایت حداکثری در فرد فراهم می شود.



**Figure 17-2** ■ The seven components of wellness.

"The Seven Components of Wellness" from *Wellness: Concepts and Applications* by David Anspaugh, Michael Hamrick and Frank Rosato. Copyright ©2010 by McGraw-Hill Education. Used by permission of McGraw-Hill Education.

# احساس ناخوشی (ILLness)

- ناخوشی (کسالت): **حالتی منحصر به فرد برای هر شخص است. که شرایط جسمی، عملکرد عاطفی، فکری، اجتماعی، رشدی یا معنوی فرد کاهش یافته است.**
- مترادف با بیماری نیست و **ممکن است با بیماری مرتبط باشد یا نباشد.** یک فرد ممکن است بیماری داشته باشد و احساس ناخوشی نکند. یا یک فرد می تواند احساس ناخوشی و ناراحتی داشته باشد اما هیچ بیماری قابل تشخیصی هم نداشته باشد.
- مثال: بیماری مبتلا به یک بیماری جدی شده اما قادر به انجام فعالیت های روزانه خود است و احساس ناخوشی ندارد. اما فرد دیگری که از یک سردرد معمولی رنج می برد، چون قادر به انجام فعالیت های روزانه خود به درستی نمی باشد، احساس ناخوشی و کسالت می کند.
- ناخوشی **کاملاً ذهنی** است (فقط خود فرد می تواند بگوید که حالش خوب نیست).
- سطح عملکردی فرد در مقایسه با سطوح قبلی وی تغییر می کند.



**Figure 17-6 • In assuming the sick role for simple illnesses such as a cold, individuals are expected to rest and treat themselves with common remedies.  
Matt Meadows/Photolibrary/Getty Images.**

**آیا سلامت و بیماری همان خوشی و ناخوشی هستند؟**

# طیف سلامت و بیماری



- **سلامت و بیماری به دنبال یکدیگرند** و مرز کاملاً مشخصی ندارند.
- در پایین ترین نقطه این طیف، **مرگ** و در بالاترین نقطه این طیف، **سلامت مثبت** قرار دارد (WHO).

طیف سلامت و بیماری

# شاد باشید و سلامت



ذهن ما باغچه است  
گل در آن باید کاشت  
گر نکاری گل من  
علف هرز در آن می روید  
زحمت کاشتن یک گل سرخ  
کمتر از زحمت برداشتن هرزگی آن علف است